

Rapporten:

Jämlik kulturtillgång till länets barn och unga

Innehållsförteckning:

1. Inledning	3
2. Bakgrund och omvärldsbevakning	4
2.1 Bakgrund	4
2.2 Mål och Metod	5
2.3 Barnrättsperspektiv, vad innebär det?	5
2.4 Omvärldsbevakning	6
3. Regionala kulturverksamheter	9
3.1 Regional kulturutveckling	9
3.2 Estrad Norr	11
3.3 Jamtli	11
3.4 Föreningsarkivet	11
3.5 Riksteatern Jämtland Härjedalen	12
3.6 Övrigt kulturutbud	12
4. Läget i kommunerna	13
5. Piloten: Ragunda	19
6. Diskussion	21
6.1 Regionens ansvar – samordning och långsiktighet	21
6.2 Kommunernas ansvar – struktur och politisk förankring	22
6.3 Barnrättsperspektivet – från målgrupp till rättighetsbärare	23
7. Slutsatser	24
7.1 Barnrättsperspektiv, uppdrag och handlingsplaner	24
7.2 Modell för att säkerställa jämlik kulturtillgång	25
7.3 Vägen framåt	26
8. Källförteckning	27
Bilaga 1 Handlingsplan för kultur Ragunda kommun	28
Bilaga 2 Barnrättsperspektiv i kommuner- från ord till handling	29

1. Inledning

Välkommen till rapporten från projektet Jämlig kulturtillgång till länets barn. Vi hoppas att rapporten kan ge en tydlig bild av situationen och vara till hjälp och inspiration i en fortsatt utveckling av barns och ungas tillgång till kultur i Jämtland Härjedalen.

De svenska kulturpolitiska målen, som beslutades av riksdagen 2009, betonar tydligt vikten av barns och ungas rätt till kultur. Barn och unga är den enda utpekade målgruppen och ett av de centrala delmålen lyder:

”Kulturpolitiken ska särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.”

Det innebär att barn och unga ska ha goda möjligheter att:

- Delta i kulturlivet, både som publik och som aktiva utövare.
- Utveckla sina skapande förmågor, till exempel genom kulturskolor, workshops och andra kreativa sammanhang.
- Få tillgång till kultur av hög kvalitet, oavsett bakgrund eller bostadsort.

Detta mål genomsyrar även andra delar av kulturpolitiken, till exempel satsningar på kulturskolor, litteratur och läsfrämjande, samt film och scenkonst i skolan.

För att uppnå en jämlig kulturtillgång för barn och unga i Jämtland Härjedalen krävs ett strategiskt och långsiktigt arbete – där både region och kommuner tar ett gemensamt ansvar. Det handlar inte bara om att erbjuda enstaka kulturupplevelser, utan om att bygga hållbara strukturer, förankra politiska beslut och säkerställa att kultur ses som en rättighet – inte som något frivilligt eller ”extra”.

Några av rekommendationerna i rapporten är:

- Inrätta en regional samordningsfunktion för barnkultur som kan samla och synliggöra utbudet, stötta kommunerna i deras arbete och möjliggöra samverkan över hela länet.
- Kommunerna behöver ta ansvar genom att införa kulturgarantier med tillhörande budget och handlingsplan, där kulturinsatserna för barn och unga ges långsiktiga förutsättningar.
- Den fortsatta utvecklingen bör också bygga på dialog och partnerskap – både mellan region och kommun, och mellan skola och kulturverksamhet.
- Barnrättsperspektivet måste genomsyra allt detta arbete. Barn ska inte bara nås av kultur, de ska ges möjlighet att påverka och delta i utformningen av kulturutbudet.

Samordning, samarbete, handlingskraft och mod!

Den här rapporten är framtagen i samverkan mellan Riksteatern Jämtland Härjedalen och Region Jämtland Härjedalen, område kultur och bildning. Vi vill tacka regionen för stöd och att ni tror på projektet. Vi vill också rikta ett varmt tack till Kerstin Örbo som har hjälpt oss med text och kommit med kloka inspel, tusen tack!

/Marie och Mika, kontakt: Marie.haglund@riksteatern.se & Mika.ingebrigtsen@riksteatern.se

2. Bakgrund och omvärldsbevakning

2.1 Bakgrund

Den här rapporten tar avstamp i olika rapporter och behov som bland annat de regionala kulturverksamheterna under de senaste åren stött på inom vårt län.

ASSITEJ, en plattform för alla som arbetar med och för scenkonst till barn och unga i hela landet, har de senaste åren släppt rapporter om barns ojämlika tillgång till scenkonst. Spelar mindre roll? - en rapport om den ojämlika fördelningen av scenkonst till barn och unga i skolan och Kom scenkonst. Rapporterna vittnar om att tillgången till scenkonst i skolan varierar stort över landet. Det finns ingen strategi för jämlik kulturtillgång till barn och unga utan det är upp till varje kommun att arbeta med frågan. Rapporterna visar att det ser olika ut mellan olika kommuner och att det i en och samma kommun ofta ser helt olika ut mellan olika skolor, vilket får till följd att barn har en ojämlik tillgång till kultur i vårt land.

Flera av kommunerna har politiskt antagna kulturplaner och/eller kultur garantier, men dessa är sällan en garanti för att ens hälften av eleverna får ta del av scenkonst eftersom det oftast saknas en koppling mellan plan/garanti och själva verksamheten. Om inga krav finns och deltagandet inte är obligatoriskt kan det ofta vara upp till varje lärare att bestämma om hen tar med klassen eller inte på arrangemanget. Vilket leder till att elever med mer engagerade lärare tar del av mer kultur än vad elever till lärare som prioriterar annat gör.

Planerna följs inte upp och det saknas i många fall måluppfyllelse. Många ambitiösa planer/garantier blir ofta skrivbordsprodukter. En garanti är ingen garanti utan snarare en målsättning.

I båda ASSITEJS rapporter menar de att nuvarande system av hur barn och unga får ta del av scenkonst och andra kulturupplevelser i skolan inte säkerställer deras rätt till kultur, trots att barn och unga är den enda målgrupp som lyfts i de nationella kulturpolitiska målen. ASSITEJS förslag till lösning är bland annat att införa en statlig modell för distribution och finansiering inom scenkonstområdet, så att alla barn garanteras scenkonst kontinuerligt under sin skoltid.

I vårt län är förutsättningarna kring kultur och kulturutbud mycket varierande mellan kommunerna. Två kommuner har barnkultursamordnare, med budget för att köpa in kultur, medan andra kommuner saknar både samordning och budget. Det finns kommuner som inte söker medel från Skapande skola samtidigt som det finns många skolor som är aktiva och bokar en hel del till sina elever. Skapande skola är ett statsbidrag från kulturrådet som medverkar till att elever får fördjupad sig av en variation av kulturella och konstnärliga uttryck i skolan, det är skolans huvudman som ansöker, ofta i samverkan med kultursamordnare.

Flera av de regionala kulturverksamheterna vittnar om att de når de olika kommunerna ojämlikt med subventionerade aktiviteter/föreställningar. Med de regionala kulturverksamheterna menar vi de verksamheter som ingår inom kultursamverkansmodellen. Där ingår regional kulturutveckling med Bildkonsten, Filmpool, Hemslöjd, Designcentrum, Biblioteksutveckling samt Estrad Norr, Jamtli, Föreningsarkivet och Riksteatern Jämtland Härjedalen.

Riksteatern Jämtland Härjedalen och de övriga regionala kulturverksamheterna har samarbetat med de flesta kommunerna under flera år och märker när en kommun exempelvis genomgår en organisationsförändring eller förlorar/minskar sin budget till inköp av kultur till barn och unga.

Vi ser en stor snedfördelning mellan kommunerna och detta resulterar i att det finns stora skillnader i hur barn i de olika kommunerna har tillgång till kultur.

I vissa kommuner når vi inte barnen på skoltid med våra verksamheter. Ofta är det teaterföreningen eller biblioteket som arrangerar aktiviteter under fritiden, vilket innebär att det är en liten privilegierad grupp med barn som får tillgång till kulturinslaget. För att säkerställa att vi når varje barn behöver vi skolan som arena. I den situation som skolan och kommunerna är idag med ansträngd ekonomi och hårt pressade pedagoger är det inte svårt att förstå att man väljer bort det som inte är obligatoriskt. Att välja bort kulturinsatser till eleverna är dock en kortsiktig lösning som får långsiktigt negativa konsekvenser. Kulturens betydelse för barns och ungas utveckling är väl dokumenterad och inte minst är det en rättighet.

Avgränsning i arbetet med rapporten har varit att vi inte går djupare in i kulturskolan, fokus är var vi kan nå alla barn och unga på ett jämlikt sätt och där är skolan arenan vi fokuserar på. Vi vill ändå nämna att situationen för kulturskolorna har försämrats på senare år och detta påverkar barn och ungas möjlighet att själva få utöva kultur. Regionalt finns en samordningsfunktion som stöttar och samlar alla kommunala kulturskolor.

2.2 Mål och metod

Projektet har tre huvudområden: nätverk samt utmaningar och behov inom de regionala kulturverksamheterna, kartläggning av samtliga kommuner samt en pilotstudie där vi går djupare in i en kommun för att ge råd, stötta och inspirera dem att arbeta med en jämlik kulturtillgång i kommunen.

Rapportens underlag bygger på material och rapporter från olika delar av landet, enkätsvar, intervjuer med flertalet tjänstepersoner i kommunerna och i de regionala kulturverksamheterna samt det fysiska arbete vi gör i pilotkommunen.

Projektperioden är under perioden november 2024 – maj 2025. Rapporten kommer presenteras innan sommaren med ett förslag till hur kommunerna och regionen kan fortsätta arbetet för att säkerställa att länet har en jämlik tillgång av kultur till alla barn.

Målet med projektet är att ge förslag och verktyg till ett fortsatt arbete både hur de regionala kulturverksamheterna kan arbeta framöver, hur kommunerna kan arbeta för att säkerställa jämlikhet i sina verksamheter samt att arbetet i piloten i Ragunda kommun ska leda till ett långsiktigt arbete.

2.3 Barnrättsperspektivet, vad innebär det?

Att barn har rätt till kultur är inte en vision – det är en juridiskt bindande rättighet enligt FN:s, konvention om barnets rättigheter som sedan 1 januari 2020 är svensk lag. Det innebär att samhällets institutioner – stat, regioner, kommuner, skolor och kulturaktörer – har en skyldighet att säkerställa att alla barn har tillgång till kultur, konst och kreativa uttryck.

I artikel 31 erkänns barnets rätt till vila, fritid, lek och att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. Det slås fast att barn inte bara ska få tillgång till kultur, utan att möjligheten att delta i och påverka det kulturella livet aktivt ska främjas. Här ligger ett stort ansvar på samhällets strukturer: att skapa tillgänglighet, ta bort hinder och se till att det finns jämställda och jämlika möjligheter oavsett var barnet bor, vilka föräldrar det har eller vilken bakgrund det kommer från.

Detta knyter också an till artikel 12, som fastställer att barn har rätt att uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem – inklusive inom kulturområdet – och att dessa åsikter ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad. Barn är inte bara målgrupp – de är rättighetsbärare.

Skolan är en av de mest avgörande arenorna för att förverkliga barnkonventionens principer. Skolan når alla barn, varje dag, oavsett hemförhållanden. Det gör skolan till en kompensatorisk kraft i samhället – en plats där kulturell ojämlikhet kan motverkas. Läroplanen för grundskolan (Lgr22) understryker att elever ska få möjlighet att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer och utveckla sin skapande förmåga. Det handlar inte enbart om konstnärligt lärande i sig, utan också om att använda kultur som metod för att främja språkutveckling, identitetsskapande, socialt samspel och kritiskt tänkande. Skolan ska också stimulera barns och ungas möjlighet att uppleva professionell kultur – inte som något extra, utan som en del av undervisningens innehåll och miljö.

Ett barnrättsperspektiv kräver att vi går från ett ensidigt mottagande till deltagande och medskapande. Barn har rätt att inte bara konsumera kultur utan att agera, uttrycka, skapa, ifrågasätta och påverka. När barn bjuds in som medskapare stärks deras självkänsla, handlingsutrymme och kulturella självförtroende.

Att säkerställa barns rätt till kultur är ett ansvar som kräver samverkan mellan skolor, kommuner, kulturinstitutioner, civilsamhälle och beslutsfattare. För att rätten till kultur ska bli verklighet behövs:

- Resurser och strukturer för tillgänglighet och kvalitet
- Insatser för att motverka ojämlikhet i kulturutbud
- Arbetssätt som inkluderar barns perspektiv och delaktighet
- Professionell kultur i och för skolan
- Fortbildning för lärare i hur kultur kan användas i undervisningen

Genom att ta barns rätt till kultur på allvar bygger vi inte bara en mer jämlik kulturpolitik – vi förstärker barns rättigheter, demokratiska kompetens och förmåga att uttrycka och förstå sig själva och andra. Ett samhälle som värnar barns rätt till kultur är ett samhälle som tar barns plats i nuet, inte bara i framtiden, på allvar.

2.4 Omvärldsbevakning

Flera kommuner i landet har antagit en kulturgaranti, och flera förväntas inom kort ta beslut om garantier. Några av lärdomarna från andra kommuner är att kulturgarantier kan vara frivilliga eller obligatoriska, men oavsett vilket så är samverkan mellan kultur- och skolförvaltningarna avgörande.

Borås stad har tagit fram en rapport där en väl genomförd omvärldsbevakning beskriver just detta. Kulturgarantier kan vara frivilliga eller obligatoriska, men oavsett vilket så är samverkan mellan kultur- och skolförvaltningarna avgörande. En utmaning är att kunna kombinera skolenheternas självbestämmande med elevers rätt till kultur på ett jämlikt vis. De lyfter att transporter, bokningssystem och rektorers stöd starkt påverkar möjligheten för kommunens skolklasser att genomföra aktiviteter. Kommunal finansiering gör garantin hållbar och långsiktig och är viktig för att kommuner inte enbart ska förlita sig på Skapande skola och andra subventioner.

Det finns många olika typer av kulturgarantier ute i landet, En kulturgaranti vi vill lyfta är Luleå kommuns kulturgaranti vilken är integrerad i skolans obligatoriska verksamhet. Luleås kulturgaranti innebär att alla barn från fyra år upp till sista året på gymnasiet är garanterade minst en

kulturupplevelse per läsår. Luleå är en av få kommuner som även inkluderar gymnasiet. Kulturgarantin gäller även de fristående förskolorna och skolorna. Kulturgarantin har ett samverkansavtal med tre nämnder bakom sig: Kultur- och fritidsnämnden, Barn- och utbildningsnämnden samt Arbetsmarknads- och gymnasienämnden. I Luleå skiljer man mellan kulturgarantin, som helt bekostas ur kommunens budget och projektleds från kulturförvaltningen, och Skapande skola som söks och administreras av skolan och som ses som ett positivt komplement till den kommunala kulturgarantin.

Det finns flertalet regionala modeller här nämner vi några.

Jojo är Västernorrlands regionala utbudskatalog som samlar kulturutbud för barn och unga som passar i skolan eller som fritidsaktivitet. Utbudet innehåller de regionala kulturyttringarna med aktiviteter och föreställningar inom dans, film, konst, teater, litteratur, kulturarv, musik och slöjd.

Uppdraget som regional samordnare inom Jojo innebär att arbeta för ett brett utbud genom att beakta skolorna och kommunernas samt kulturaktörernas behov. Jojo samlar ett regionalt kulturnätverk för barn och unga som består av olika regionala kulturkonsulenter och -strateger med uppdrag inom kultursamverkansmodellen. Kommunerna är endast mottagare i den här modellen av utbud och de ser att det finns potential till utveckling, men ingen ekonomi till detta finns.

Kultimera – Gävleborg är en modell och plattform som skapar samverkan mellan kommuner och regionala kulturverksamheter i Gävleborgs län. Plattformen ägs gemensamt av alla de regionala kulturverksamheterna i regionen, där målet är att främja jämlik kulturfördelning och underlätta för kommuner att få tillgång till ett kvalitetssäkrat kulturutbud. Kultimera finansieras numera genom regionala medel, men från början av Kulturrådet.

Kommunerna är aktiva partners i samarbetet, inte bara kunder. Genom Kultimera får de tillgång till ett nätverk av kultursamordnare och kulturverksamheter. Det är avgörande att kommunen deltar i möten och dialoger för att identifiera vilka stödinsatser som behövs för respektive kommun. Plattformen erbjuder ett brett urval av utbud, vilket gör det lättare för kommunerna att hitta relevanta kulturaktiviteter.

Kultimera har utvecklat en modell för en regional garanti av kultur som syftar till att åtgärda ojämlikheter i tillgång till kultur. Kommunerna måste aktivt delta i möten och bidra till modellens utveckling, särskilt för att säkerställa tillgång till kultur även i små och resursbegränsade kommuner. Genom att kombinera regionala resurser och lokala engagemang kan kulturen nå fler och jämlikt stärka tillgången till alla kommuner.

Regionala kulturskolesamordnare I ungefär hälften av landets regioner finns regional samordnare för kulturskolan. Dessa arbetar i samordning av och i samverkan med Kulturskolorna för att utveckla kulturskolans verksamhet. Det kan exempelvis gälla bättre utnyttjande av resurser, fortbildning av kulturskolans medarbetare, gemensamma utvecklingsprojekt, fördjupningsutbildningar eller konferenser. Region Jämtland Härjedalens kultursamordnare sammankallar regelbundet kommunernas kulturskolechefer för regional samverkan.

Sörmlandsmodellen. I drygt 40 år har alla 5 – 15 åringar i Sörmlands län fått ta del av två professionella subventionerade scenkonstupplevelser per läsår. Denna garantimodell kallas Sörmlandsmodellen och är resultatet av avtal och samarbeten mellan de sörmländska kommunerna och skolorna samt Region Sörmland, via Scenkonst Sörmland.

I Sörmlandsmodellen ingår även film med visningar på biografer. År 2025 förmedlar Scenkonst Sörmland cirka 1400 skolföreställningar, konserter och filmvisningar med professionell teater, dans, musik och film. I Sörmland omfattas cirka 40 000 barn av Sörmlandsmodellen.

Regionteater Väst: Scenkonstavtal är ett liknande avtal om scenkonst där kommunerna förbinder sig att under ett år köpa dans- och teaterföreställningar till samtliga barn till ett subventionerat pris.

Länsteatrarna genomför under våren och hösten -25 ett projekt med stöd av kulturrådet där de ska kartlägga länsteatrarnas samarbete med skolorna, från förskola till gymnasium, för att få en bild av scenkonstens tillgänglighet i olika regioner. Genom goda exempel och kunskapsspridning vill man främja en jämlik tillgång till scenkonst för barn och unga i hela Sverige. Målet är att utveckla och sprida en strukturellt hållbar modell för scenkonst i skolor i hela landet.

3. Kulturverksamheter

3.1 Regional kulturutveckling

Regional kulturutveckling är den regionala enheten i länet med uppdraget att främja människors tillgång till och delaktighet i kulturlivet. Verksamheten omfattar flera olika områden: Bildkonsten, Filmpool, Hemslöjd, Designcentrum, Biblioteksutveckling med fokus på läs- och litteraturfrämjande verksamhet.

Kulturutveckling ska skapa möjligheter för människor att möta, ta del av och själva vara aktiva inom olika konst- och kulturområden. Genom att främja och stötta professionella kulturskapare, uppmuntra samverkan mellan aktörer och utveckla inkluderande arbetssätt, verkar enheten för att kulturen ska vara en naturlig del av människors vardag – oavsett bakgrund, bostadsort eller livssituation.

I den regionala kulturplanen lyfts barn och ungas rätt till kultur. De regionala kulturverksamheterna har ett särskilt uppdrag att utveckla kultur för barn och unga. De olika insatserna ska ske tillsammans med kommuner, föreningar och professionella kulturskapare. Ung referensgrupp är ett forum där unga genom inspel och idéer görs delaktiga i utformningen av det regionala kulturutbudet för unga. KulturCrew är ett annat projekt som vill ge ungdomar mellan 12 och 16 år kunskap och verktyg till att arrangera kulturevenemang på sina hemorter.

Utvecklingsbehov som kulturplanen lyfter är:

- **Stärka barn och ungas rättigheter inom kultur.** För att öka tillgången till kulturupplevelser behöver vi stärka samarbetet mellan kultursektorn och skolan. Region Jämtland Härjedalen behöver utveckla strukturer för hur detta arbeta ska se ut och samverkan mellan länets aktörer behöver utvecklas för att stärka strukturer för förmedling av kultur till samtliga skolformer. Alla barn oavsett bakgrund och förutsättningar, ska ha möjlighet att delta i kulturlivet.
- **Samordna regionala och kommunala insatser för förmedling av kultur till barn och unga.** Fungerande strukturer av förmedling av kultur är en förutsättning för att barn och unga i länet ska få ett rikt kulturliv på lika villkor. Genom att samordna de regionala och kommunala insatserna kan kultur tillgängliggöras bättre. Planen lyfter vikten av att regionen och kommunerna gemensamt ser över det regionala subventionssystemet för kultur till barn och unga. En regional barn- och ungdomstjänst inom Kultur och Bildning kan stärka strukturen för förmedling av professionell kultur, likaså en regional samordningsfunktion för nätverk av skapande skola.
- **Stärka samverkan mellan kommunala kulturskolor och regionala kulturverksamheter.** De regionala kulturverksamheterna och de kommunala kulturskolorna utvecklar former för samverkan. Barn och unga bör ges möjlighet att delta i arbetet.

Läs mer i den regionala kulturplanen.

Bildkonsten

Bildkonstens uppdrag är att främja bild- och formkonst, placera samtidskonst i regionen och förvalta konstsamlingen. De arbetar för att utveckla det regionala konstlivet, stärka professionella konstnärers villkor och stödja barns och ungas skapande.

Större delen av konsulenttjänstens uppdrag riktar sig till barn och unga, men Bildkonsten har ingen egen pedagog för detta ändamål. Istället anlitas externa konstnärer för aktiviteter och workshops. En del verksamheter genomförs i projektform i samarbete med Filmpool, som Ung Kultur Mötesplats (nu permanent från 2025), Filmrullen och KonstLab för unga. De har även arbetat med projekt Kreativt Kollo tillsammans med Filmpool och Designcentrum.

Sedan 2020 har de jobbat med barns och ungas inflytande genom en ung referensgrupp bestående av högstadie- och gymnasieelever. Förskoleklasser har också deltagit i workshops genom projektet Hej Konstnär! Dessutom erbjuds rådgivning och enstaka workshops för skolor inom Skapande skola.

Filmpool

Filmpool arbetar för att stärka den lokala filmkulturen, särskilt inom skolan, och stödja de som arbetar med film i länet. Verksamheten fokuserar på biograf- och visningsfrågor, filmpedagogik, talangutveckling samt kort- och dokumentärfilmsproduktion.

Filmpool har ett särskilt uppdrag för barn och unga, där alla ska få möjlighet att skapa, se och samtala om film. Detta sker genom uppsökande verksamhet i kommuner och skolor, samt genom pedagogisk verksamhet och fortbildning för lärare och pedagoger. Filmpool samarbetar med Riksteatern Jämtland Härjedalen, Estrad Norr, samt Hemslöjden kring KulturCrew som är ett arrangörsprojekt riktat till barn och unga 12-16 år.

Hemslöjden

Hemslöjden i Region Jämtland Härjedalen arbetar för att främja hemslöjdsområdet som både angeläget och samtida. Hemslöjdskonsulenterna, är specialiserade på antingen hård eller textil slöjd och arbetar för att barn och unga ska få kunskap om och möjlighet att göra slöjd. De har inget uppdrag i skolorna, då slöjd ingår i grundskolans ämnesplan, men samarbetar med kulturskolor i Östersund och Härjedalen.

De driver också slöjdklubbar för unga mellan 7-14 år i tre kommuner, där barnen får utforska slöjdens material och verktyg, utveckla sina skaparförmågor och ta del av slöjdens kulturhistoriska, mångkulturella och ekologiska betydelse.

Designcentrum

Designcentrum är en arena för kreativ samhällsutveckling i Jämtland Härjedalen, där design används för att driva utveckling. Genom seminarier, workshops, utställningar och designfacilitering arbetar de för att stärka designområdet och använda designprocesser för innovation och omställning, exempelvis inom cirkulär ekonomi.

Sedan 2023 har design blivit ett tematiskt område i den regionala kulturplanen. För närvarande pågår ett samarbete med Jämtlands Gymnasium, men inga etablerade insatser riktas specifikt mot skolor eller barn och unga.

Biblioteksutveckling med läs- och litteraturfrämjande verksamhet

Den regionala biblioteksutvecklingen arbetar för att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet inom länets folkbibliotek. De erbjuder stöd, rådgivning, handledning och fortbildning för bibliotekspersonal, samt har ett litteratur- och läsfrämjande uppdrag.

Folkbiblioteken ska, enligt bibliotekslagen, ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning och där gör biblioteksutveckling olika insatser. Den litteraturfrämjande verksamheten genomför workshops för unga skrivare, turnerar på biblioteken och deltar i och arrangerar novelltävlingar och inspirationsföreläsningar. Ett nätverk för unga skrivare är under uppstart.

Du hittar mer om alla kulturverksamheter här: [Verksamheter - Kultur i Jämtland Härjedalen](#)

3.2 Estrad Norr

Estrad Norr är länets professionella scenkonstproducent som erbjuder barn, ungdomar och vuxna i länet möjlighet att uppleva engagerande scenkonst. Genom musik, teater, musikteater och dans strävar de efter att bidra till samtal och främja utveckling.

En stor del av Estrad Norrs verksamhet är riktad mot barn och unga, med fokus på deras rättigheter inom kultur och att säkerställa brett deltagande från alla kommuner i länet. Enligt uppdraget från regionen ska de producera och förmedla ett professionellt och kvalitativt utbud av scenkonst för alla åldrar. De arbetar med pedagogiskt material till föreställningarna och har ett långsiktigt arbete för att alla barn och unga – oavsett funktionalitet- ska få tillgång till konst och kultur via projektet Scen:se.

3.3 Jämtli

Jämtli är Jämtlands länsmuseum och arbetar med att bevara, tillgängliggöra och levandegöra kulturarvet i Jämtland Härjedalen. Museet har ett brett uppdrag som innefattar utställningar, forskning, samlingsförvaltning och kulturmiljövård, men också att skapa engagemang och lärande kring regionens historia och samtidsfrågor.

En viktig del av Jämtlis verksamhet riktar sig till barn, unga och skolor. Genom pedagogiska program, skolvisningar, lovaktiviteter och Jämtli Historieland får barn och unga uppleva historien på ett interaktivt och lekfullt sätt. Jämtli är också ett resurscentrum för kulturarv i skolan och samarbetar nära med skolor i hela regionen för att integrera kulturarv i undervisningen.

3.4 Föreningsarkivet

Föreningsarkivet har ett övergripande uppdrag att bevara och tillgängliggöra länets kulturarv genom insamling, vård och digitalisering av arkivmaterial.

Föreningsarkivet bedriver en aktiv arkivpedagogisk verksamhet med särskilt fokus på barn och unga. Genom initiativ som "Arkiv och lärande" erbjuder de skolprogram och digitala resurser där elever får arbeta med historiska källor för att utveckla sin källkritiska förmåga och förståelse för historien.

De erbjuder även skräddarsydda besök för skolklasser, där elever får utforska arkivmaterial och delta i pedagogiska aktiviteter. Exempelvis har de genomfört program som "Uppdraget" för årskurs 4–7, där eleverna får arbeta med historiska källor och skapa egna berättelser

3.5 Riksteatern Jämtland Härjedalen

Riksteatern Jämtland Härjedalens övergripande uppdrag är att främja och utveckla scenkonsten i hela regionen, med särskilt fokus på barn, unga och skolor.

Riksteatern Jämtland Härjedalen förmedlar och subventionerar fria professionella gruppers scenkonstföreställningar till skolor och förskolor och andra arrangörer så som Riksteaterföreningar i länet, vilket ger barn och unga möjlighet att uppleva scenkonst på sina hemorter. Genom samverkan med kommuner kring Skapande skola-projekt erbjuder de skolor stöd och resurser för att integrera scenkonst i undervisningen.

Årligen arrangeras tillsammans med de övriga kulturverksamheterna pedagogdagar för grundskolelärare, där bland annat kreativa metoder för lärande introduceras för att berika undervisningen.

3.6 Övrigt kulturutbud

Runtom i länet pågår ständigt kulturaktiviteter och kulturarrangemang riktade till barn och unga. På länets bibliotek erbjuds sagostunder, skaparverkstad och kulturarrangemang. Föreningar, studieförbund och organisationer erbjuder föreställningar, slöjdklubbar, konstkolon, lovverksamhet och andra aktiviteter, ofta i samverkan. Utbudet och omfattningen är varierande, utifrån den kommunala ekonomin, intresse och engagemang från föreningar och eldsjälar och traditioner i bygden.

4. Läget i kommunerna

I följande kapitel redogör vi för läget i de olika kommunerna. Enkäter har skickats ut och dokument från de flesta av kommunerna har samlats in för att få en överblick över den aktuella situationen. Vi har också intervjuat några kommunala tjänstepersoner för att få en fördjupad bild. De regionala kulturverksamheterna har följt kommunerna under flera år vilket gör att vi har sedan tidigare har viss kunskap kring kommunernas förutsättningar.

Det vi vill undersöka är hur strukturen ser ut i kommunen, om det finns en barnkulturplan eller liknande och om det finns politiska beslut kopplat till barns och ungas tillgång till kultur, om det finns en avsatt budget, om det finns någon person med ett uttalat ansvar. Vi undersöker också om kommunerna har några mål för hur fördelning av kultur till barn och unga ska se ut samt vilka utmaningar och behov de ser. I ASSITEJs rapporter konstateras att det är ser olika ut i olika kommuner och att det är vanligt att kommuner med en gedigen plan saknar uppföljning kring målpuppfyllelsen, hur ser det ut hos oss? Hur ser förutsättningarna ut för att alla barn i länet ska ha en jämlik tillgång till kultur?

Berg

Bergs kommun saknar en övergripande kulturplan för kommunen, det finns en biblioteksplan och en kulturskoleplan. Det finns en kulturchef som ansvarar för biblioteken och kulturskolan. Kommunen erbjuder en kommunal kulturskola som bedriver ämnes- och instrumentkurser. Kurserna är kostnadsfria, vilket bidrar till att göra kulturutövande tillgängligt för alla barn och unga i kommunen. Ungefär 60% av eleverna kommer i kontakt med kulturskolans verksamhet.

Ansvar för ansökan till Skapande skola ligger hos skolan. Dessa medel är viktiga för kommunen för att kunna möjliggöra kulturupplevelser i skolan. De kulturinslag som bokas till skolan samordnas av lärare för respektive skola, vilket innebär att det beror på hur mycket läraren hinner/orkar med som påverka hur tillgången blir till den skolan.

Biblioteken i Berg arrangerar ett antal arrangemang årligen riktat till barn och unga. Budgeten är en begränsning. Barnkonventionen är med i planeringsarbetet för biblioteket. Biblioteket har samverkat med Arkivet, regional biblioteksverksamhet och Riksteatern Jämtland Härjedalen. De samverkar även med den kommunala kulturskolan och lokala kulturarbetare. Eftersom ekonomin är ansträngd så önskar de samordnade program från de regionala kulturverksamheterna, tex författarbesök för flera kommuner. Föreningar arrangerar en del kulturaktiviteter till barn och unga på deras fritid.

Bräcke

Bräcke kommun har en samlad tjänstefunktion som ansvarar för folk- och skolbibliotek, kulturskola (åk 4 - 9) och Skapande skola. Skolorna arrangerar även egna aktiviteter och då är det oftast Estrad Norrs subventionerade utbud som bokas. Kommunen har en handlingsplan för kultur i skolan, som är väl förankrad i skolämnen.

Kommunen är till ytan stor och för att säkra en jämlik tillgång av kultur så är det viktigt att möten med kultur sker inom ramen för skolan. Tillgången upplevs som god inom skolan och basen består av lokala verksamheter så som skolbibliotek med författarbesök och kulturskolans projektverksamhet.

Kulturskolan är avgiftsfri och undervisningen sker inom ramen för skoldagen, vilket är en förutsättning för jämlik tillgång. Uppskattningsvis tar 40 - 50 % av alla elever del av kulturskolans verksamhet.

Kommunen arrangerar inga offentliga kulturaktiviteter i egen regi, utan stöttar föreningslivet med bidrag så att de kan genomföra arrangemang.

Barnkonventionen ska vara vägledande och kulturskolans lärare och i viss mån personal på biblioteket har tagit del av utbildningar inom barnkonventionen.

Bräcke kommun samarbetar regelbundet med Estrad Norr, Filmpool, Riksteatern Jämtland Härjedalen samt den regionala biblioteksverksamheten. De samarbetar även med författarcentrum. Från regionala kulturverksamheterna saknar man ett nätverk för skapande skola, där alla huvudmän har möjlighet att delta. Hinder för att kunna uppnå en jämlik kulturtillgång är avstånden och ekonomin.

Härjedalen

Härjedalens kommun har en antagen kultur- och fritidsplan, vilken inte reglerar eller garanterar något kring kultur till barn och unga, dock ska verksamhet för barn- och unga prioriteras i syfte att skapa goda förutsättningar för en aktiv fritid i hela kommunen. Samordning av kultur i skolan och ansökan till Skapande skola hanteras för tillfället inom kulturskolan som samlar en arbetsgrupp som planerar aktiviteter.

Skolorna är i stort behov av Skapande skola för att kunna erbjuda sina elever kulturaktiviteter.

En omorganisation som berör bla kulturskolan och biblioteken är under diskussion och utredning. Bakgrunden är kommunens ekonomiska läge och behov av översyn och samordning.

De som ansvarar för det offentliga utbudet av kultur i kommunen riktat till barn och unga är biblioteksverksamheten, kulturskolan och föreningslivet (som kan söka stöd hos kommunen).

Utifrån barnkonventionen arbetar biblioteket med att ge barn möjlighet till inflytande. De har bland annat förslagslådor där barn och unga kan lämna förslag på beslut eller aktiviteter som rör dem.

Biblioteken samarbetar med den regionala biblioteksverksamheten och Riksteatern Jämtland Härjedalen via länsturnerande föreställningar. Samarbete sker även med studieförbund och ideella föreningar så som den lokala Riksteaterföreningen i Lillhärdal som arrangerar föreställningar för barn och unga på fritiden och ibland under skoltid. Biblioteken har inte samverkat med några av de andra regionala verksamheterna. De önskar tydliga kontaktvägar, och de önskar alla former av samarbeten som underlättar för att skapa bättre förutsättningar för ett ökat utbud. Skolornas samarbete med de regionala kulturverksamheterna är näst intill obefintligt i dag och de önskar en översikt och samlat underlag av vad som erbjuds.

Biblioteksverksamheten upplever att avstånd och begränsad budget är hinder för att kunna uppnå en jämlik kulturtillgång i kommunen. Bristen på lämpliga lokaler är enligt skolan ett annat hinder.

Krokom

Krokoms kommun, jämte Östersund, har en unik position i länet då de är den enda mindre kommunen som har en ungdomskultursamordnare anställd. Det finns ett politiskt kulturprogram antaget och en avsatt budget för barnkultur i kommunen, vilket också är ganska unikt. Uppdraget innebär att samordna barnkultur i skola och förskola samt handlägga och planera för Skapande skola. Ungdomskultursamordnaren samlar kulturombuden från skolorna och tillsammans ansvarar de för att utbudet av kultur når ut till eleverna.

Kommunen har ett antaget mål att alla barn, från tre år upp till årskurs nio, ska ha tagit del av minst en kulturaktivitet per läsår, samt en avsatt budget. De har påbörjat ett arbete att ta fram en struktur kring återkommande insatser, ett kulturhjul, där tex åk 9 årligen besöker Jamtli för beredskapsprogram, åk 6 har (film)animation osv.

Även om kommunen har en kulturbudget så måste de ändå arbeta för att hålla kostnaderna nere för att medlen ska räcka till alla barn. Här är de subventionerade föreställningarna från Estrad norr viktiga men räcker inte till för att täcka behovet. De kompletterar med scenkonst från de fria scenkonstgrupperna och samarbetar då med Riksteatern Jämtland Härjedalen som går in med subventioner för de fria gruppernas resa och boende. Om skolorna själva önskar att boka in något extra till exempel en studieresa eller en föreställning så ansvarar de och bokar det själva, och kan då få stöttning med pengar.

Kommunen samarbetar regelbundet med de regionala kulturverksamheterna genom Estrad Norr, Filmpool, Riksteatern Jämtland Härjedalen och Jamtli. Förutom de regionala verksamheterna så samarbetar de med författare, olika hantverkare, animatörer och körledare. De efterlyser information om vad de regionala kulturverksamheterna har att erbjuda.

I dagsläget verkar Kulturskolan i alla skolor i kommunen. Vissa skolor har bristande lokaler eller saknar helt lokaler och utrymme för kulturskolan att hålla till i. En utmaning är den geografiska spridningen av skolor och att det finns många små skolor med få elever i varje klass.

Det offentliga utbudet till barn och unga arrangeras av dem själva, biblioteket eller via föreningar. Det finns en särskild barnkulturpott för föreningar att söka för att arrangera kultur till barn och unga. Av de offentliga kulturaktiviteterna hamnar det mesta i centralorten, vilket leder till att de som bor i ytterområdena i kommunen inte har samma tillgång.

Vad gäller barnrättsperspektivet finns för tillfället ingen dialog eller involvering med eleverna angående kulturutbud och den dialog som sker är i så fall inom skolan. Barn- och utbildningsnämnden och vissa tjänstepersoner erbjuder grundutbildning i barnkonventionen. Två politiker i varje nämnd är barnkonventionspolitiker och det finns en nyligen beslutad riktlinje för barnkonsekvensanalys.

Ragunda

Ragunda kommun är den till invånarantalet minsta av länets kommuner och har under många år kämpat med ekonomin. Barn- och utbildningschefen beskriver situationen för skolan som anorektisk. De regionala kulturverksamheterna upplever att det är svårt att nå kommunen med utbud och aktiviteter. De föreställningar som når barnen i kommunen är oftast insatser via civilsamhället. Riksteaterföreningen har köpt in och arrangerat på skolan under skoltid, biblioteken och teaterföreningen arrangerar offentliga föreställningar på helger. Även bygdegårdsföreningar och andra ideella krafter gör vad de kan för att sprida kultur till barn och unga.

Ansvaret för kulturfrågorna ligger hos näringslivssamordnaren och saknar avsatt budget. Inom skolan saknas en samordningsfunktion och de senaste åren har kommunen inte sökt medel från Skapande skola. Detta förklaras med att en nedskärning inom kulturskolan har lett till att de inte kan lägga resurser på att ansöka och administrera arbetet.

Skolorna har en del kulturaktiviteter som är viktiga att lyfta. Årskurs 9 besöker årligen Jamtli och tar del av deras beredskapsprogram och de har samarbete med biblioteken. Ibland får eleverna ta del av föreställningar, men det är ofta sporadiska insatser.

De utmaningar kommunen står inför är ekonomin och bristen på en samordnande funktion av kultur. I det här projektet valdes Ragunda kommun ut för att vara pilotkommun där förhoppningen är att kommunen ska kunna få hjälp att skapa en struktur, en plan och en hållbar modell för barns och ungas tillgång till kultur. Mer om detta i kapitel 5.

Strömsund

Strömsunds kommun har en kultursamordnare som ansvarar för kommunens handlingsplan för kultur i grundskolan. Planen innehåller en kulturgaranti där alla grundskolans elever ska:

- “– se minst en teaterföreställning per stadium
- besöka en utställning minst en gång per år, lokalt eller regionalt
- möta samisk kultur på nära håll minst en gång per stadium.
- få besök av författare/filmregissör eller motsvarande minst en gång per stadium
- få konstnärsbesök eller besök i ateljé minst en gång per stadium
- ta del av dansupplevelse minst en gång per stadium.
- ta del av musikupplevelse minst en gång per stadium”

Hela planen finner ni här: [Handlingsplan för kultur i grundskolan 2020-2022](#)

Kultursamordnaren arbetar med ansökan och fördelning av Skapande skola, och tillsammans med kulturombuden på respektive skola har de även ansvar för utbudet av övrig kultur till skoleleverna. Det mesta som bokas går via kultursamordnaren men skolorna bokar ibland själva föreställningar från Estrad Norr. Kommunen har avsatt en summa på 100 kr per elev för kulturaktiviteter. Kulturskolan inom kommunen är kostnadsfri och lärarna är utspridda i kommunen och erbjuder ett brett utbud.

Barnkonvention är en del av deras arbete i arbetet gentemot barn och unga. De involverar barn och unga i beslut på så sätt att kulturombuden kontinuerligt har dialog med eleverna. De får även ge feedback efter de aktiviteter som utförts.

Strömsunds kommun har under det senaste året samarbetat med Estrad Norr, Filmpool, Riksteatern Jämtland Härjedalen, Arkivet och Jamtli. Det mest omfattande samarbetet har varit med Estrad Norr där de flesta föreställningar bokats. De har även direkt samarbete med föreningar och fria teatergrupper både inom och utanför kommunen.

Kultursamordnare, bibliotek, verksamheten på Allaktivitetshuset (fritidsgård) ansvarar för det offentliga utbudet av kultur i kommunen riktat mot barn och unga. Där bokas det årligen teater och/eller musikföreställningar som erbjuds kostnadsfritt. Andra arrangörer till offentligt utbud är Riksteaterföreningen och andra byföreningar.

Åre

Inom Åre kommun har under senare år flera omorganisationer genomförts. Från att tidigare haft en kulturchef med en relativt stor barnkulturbudget ligger nu kulturfrågorna uppdelade inom olika verksamheter. Det vi märkt utifrån vår kontakt med kommunen är att vi inte når dem i samma utsträckning som tidigare. Ganska snabbt efter omorganisationen märktes en nedgång från att vara en kommun som nyttjar våra regionala resurser till att nyttja dem i mindre utsträckning

Omorganiseringens syfte var att höja kulturens status genom att knyta den närmare andra verksamheter, men tyvärr upplevs effekten varit den motsatta. För närvarande finns ingen tjänsteperson på kommunen med ett uttalat uppdrag för barnkultur, de allmänna kulturfrågorna ligger med ett visst ansvar hos fritidschefen som även ansvarar för kulturskolan.

Ansvar för kultur i skolan ligger direkt hos verksamhetschef på grundskolan som ansöker och administrerar Skapande skola och sammankallar skolornas kulturombud. Skapande skola- bidraget är avgörande för att elever i kommunen ska få tillgång till kultur och upplevelsen är att tillgången av kultur till eleverna tack vare detta är god. Skolan har samarbete med biblioteken och besök på utställningar och museum har förekommit, i första hand till Jamtli.

Biblioteket har 20 % av en tjänst avsatt för samordning av den offentliga barnkulturen med olika arrangemang. Biblioteket arrangerar offentliga aktiviteter för barn och unga men upplevelsen är att det offentliga utbudet i dag inte är tillräckligt stort. Även i den här kommunen är biblioteket en viktig arrangör av offentliga föreställningar.

Kulturskolans verksamhet finns tillgänglig både under skoltid och på fritiden. De har olika aktiviteter som når hela klasser, speciella grupper och även anpassad grundskola. På fritiden finns det möjlighet till instrumentalundervisning, att spela i band, dansa och jobba med drama. Undervisning under skoltid kostar inget medan kompletterande kurser efter skoltid har en avgift.

Kommunen har en barnrättsstrateg som jobbar för att implementera Barnkonventionen i olika styrdokument. Det finns policy och planer för arbetet på alla förvaltningar. Barnkonsekvens-analyser upprättas vid behov. Barn och unga involveras delvis i beslut gällande dem, då de i olika sammanhang får ge förslag/synpunkter.

Kommunen har samarbetat med Estrad Norr, Jamtli och övriga kulturutövare som med studieförbund och Nordcirkus. Biblioteken har samarbetat med Riksteatern Jämtland Härjedalen, Hemslöjdskonsulenterna och den regionala biblioteksverksamheten. De önskar en samordning av samlat regionalt utbud med erbjudanden, det är svårt att veta vad som finns.

Det önskas en politisk prioritering i budgetprocessen så att kultur och fritid kan anställa en kultursamordnare med tillhörande budget. Avsaknad av tjänstefunktion och en strategi för barns tillgång till kultur ses som det största hindret för att kunna säkerställa en jämlik kulturtillgång i kommunen.

Östersund

Till skillnad mot andra kommuner har Östersunds kommuns Barn- och utbildningsförvaltning en kultursamordnare anställd (på knappt 75%) med ett övergripande uppdrag att säkerställa barn och ungas rätt till konst och kultur på flera nivåer. Kultursamordnaren söker årligen Skapande skola-medel från kulturrådet. Det finns en handlingsplan för kulturtillgången för barn och unga i kommunen, kulturhjulet, där varje barn får ta del av en insats per årskurs, samt en avsatt budget. Inom kultur- och fritidsförvaltningen finns en kultursamordnare men denna jobbar inte med kultur i skolan, utan snarare mot civilsamhället och har barn och unga i beaktande i ansökningar mm.

Kulturaktiviteterna under skoltid organiseras centralt av kultursamordnaren och vissa skolor är aktiva och köper in kultur själva, i första hand föreställningar från Estrad Norr. Genom Kulturhjulet ges kulturerbjudanden till varje årskurs årligen, kulturhjulet säkrar likvärdighet, kvalitet, kontinuitet och långsiktighet.

Alla skolor har kulturombud och samordnaren kallar kulturombuden till årliga träffar, vilket är en strategi för att öka jämlikheten. Till flera av de planerade kulturaktiviteterna erbjuds pedagogträffar i syfte att skapa förståelse hos pedagogerna innan aktiviteten ges till eleverna. Organisatoriskt finns två arbetsgrupper, en för förskola och en för skola. De har en mindre arbetsgrupp/referensgrupp med kulturombud som tillsammans väljer utbudet. Inga barn är regelrätt delaktiga i referensgrupper utan

det är kulturombudens ansvar att lyssna in elevernas tankar och önskemål för att sedan lyfta det vidare till kultursamordnaren.

I Östersunds kommuns strategi för kultur ska "Alla barn och unga i skolans olika stadier ska ha tillgång till kvalitativ kultur, både att ta del av professionell kultur och att få skapa själv tillsammans med professionella utövare". Barn och unga är en uttalat prioriterad grupp i denna strategi. Förutom strategin så har nu i dagarna (Juni-25) Barn- och utbildningsförvaltningen beslutat om en riktlinje för konst och kultur i förskola och grundskola. Riktlinjen ska säkerställa att alla barn får jämlik tillgång av kultur genom hela sin skolgång. I alla kommunala beslut som rör barn och unga ska en risk- och hållbarhetsanalys göras utifrån Barnkonventionens skrivningar.

Kultursamordnaren samarbetar med Estrad Norr, Filmpool, Riksteatern Jämtland Härjedalen, Arkivet, Jämtli samt fristående kulturutövare.

Vad gäller det offentliga utbudet riktat mot barn och unga ansvarar olika verksamheter, ex. biblioteken, kulturskolan, fritidsgårdarna och Jämtli. I övrigt ger kommunen stöd till föreningar som bedriver barn- och ungdomsverksamhet.

Kulturskolan har goda förutsättningar med hög andel utbildade lärare och en relativt stabil ekonomi. Verksamheten finns i alla kommundelar och har aktiviteter efter skoltid. Östersunds kulturskolas utbud är avgiftsbelagd. Det finns dock samarbeten som är avgiftsfria för alla barn i den årskurs det berör till exempel tvåornas kör där alla Åk 2 deltar.

Det utbud och de arrangemang som görs via Barn- och utbildningsförvaltningens kultursamordnaren och kulturhjulet når endast eleverna inom den kommunala skolan. De fristående skolorna har ett eget ansvar att säkerställa att deras elever (vilka är ca 23% av kommunens barn och unga) får ta del av konst och kultur.

Arbetet med kultur inom de fristående skolorna skiljer sig åt inom Östersunds kommun. På de större skolorna blir det oftast sporadiska insatser, men på en av de mindre finns det en genomarbetad plan där alla elever ska få ta del av en upplevelse per läsår. De flesta skolorna besöker regelbundet Jämtli och Föreningsarkivet. Många klasser tar även del av Estrad Norrs utbud och skolbio. På en av de fristående skolorna finns en budget inom varje arbetslag för att göra olika aktiviteter och en av skolorna söker Skapande skola-medel årligen. De ser att det skulle kunna finnas goda samordningsvinster att samverka med kommunens kulturhjul eller de andra friskolorna, men i dag är det inget som görs.

5. Piloten: Ragunda

En del av projektet innefattar att vi "hands on" går in och arbetar med en kommun, så som en regional barnkultursamordnare skulle kunna göra. Anledningen till att vi valt att samarbeta just med Ragunda kommun är att kommunens situation med barn och ungas tillgång till kultur är alarmerande och de regionala kulturverksamheterna upplever att de har svårt att nå fram, samt att en insats där kan göra mest nytta.

Vi hoppas kunna arbeta fram en modell som kan hjälpa fler kommuner.

Planen och målsättning för Ragunda under projektperioden var att:

- Politiskt arbete och dialog, för att upprätta en kulturstrategi och avsätta medel.
- Arbeta fram ett kulturhjul, eller liknande, för kommunens årliga arbete.
- Hjälpa huvudmannen med Skapande skola ansökan.
- Arbeta med skolorna kring kulturombud, ska vara obligatoriskt där alla skolor ska med.
- Arbeta för att stärka kulturombuden så att de vet vad som förväntas, tex att ta emot kultur. Fortbildning i kreativa metoder.
- Jobba för en permanent lösning kring detta i kommunen. Lämna över till person som kommer jobba vidare.
- Bygga nätverk med de regionala kulturverksamheterna.

Det ekonomiska läget är som i de flesta av länets kommuner tufft och skolchefen beskriver skolan som ekonomiskt anorektisk. Nedskärningar i Kulturskolan har lett till att ansökningar till Skapande skola har prioriterats bort under några år, vilket i sin tur lett till ännu mindre kultur till eleverna. Kommunen har ca 475 barn i grundskolan fördelat på tre skolor, en skola F-9 i Stugun och en F-3 samt 4-9 i Hammarstrand.

Vi har planerat arbetet tillsammans med den lokala Riksteaterföreningen och den tjänsteperson på kommunen som har ansvar för kulturfrågorna. I små kommuner får många tjänstepersoner bära flera hattar och kulturfrågorna är en liten del av ett stort uppdrag. Vi har tillsammans tagit fram en skiss på handlingsplan för kultur i skolan (se bilaga 1) och en struktur för hur arbetet kan fördelas inom kommunen.

Vi träffade kommunstyrelsen och fick fin respons, kultur är något som man vill prioritera men man kanske inte riktigt vet hur. Kommunen saknar en övergripande kulturplan över kommunens arbete med kultur, där barn och unga skulle kunna vara ett prioriterat område.

Vår ambition var kanske lite övermodig i början och förhoppningen var att vi skulle ha tillräckligt mycket på plats till i slutet av januari för att en ansökan till Skapande skola skulle vara inskickad. Dock fick vi skynda långsamt. På grund av olika omständigheter i kommunen, fick vi först efter ganska lång tid ett möte med skolchef. När vi väl fick sitta med skolchef och berätta om vårt projekt och våra tankar blev initiativet positivt mottaget, och strax efter det träffade vi rektorerna för vidare samtal. Rektorerna gillade idén med kulturplanen och kommer avsätta en liten del av en lärartjänst för att samordna för ett mottagande i skolorna.

Därefter planerade vi kommande skolår utifrån vad som redan sker i kommunen, med tillägg av vad de regionala kulturverksamheterna kan bistå med. Både kostnadsfria program och program och aktiviteter som kräver en ekonomisk insats. Tanken är att förbereda för en Skapade skola-ansökan efter årsskiftet.

Samverkan mellan de regionala kulturverksamheterna och kommunen har fungerat väl och att ha en flexibilitet att kunna stötta kommunerna i de insatser de behöver ser vi som en nyckel. Alla kommuner behöver inte stöd och de som behöver stöd kommer behöva olika typer av stöd. Vi har också lärt oss att det är superviktigt att planera tillsammans med skolan för att få ett genomförbart resultat. När vi kan planera för schemabrytande insatser i god tid underlättar det för lärare som planerar undervisningen. Och det skapar ett mindre utrymme för att kunna avstå en aktivitet om vi tillsammans har bestämt med skolan att varje årskurs ska genomföra sin kulturaktivitet.

Även efter att rapporten är skriven och projektet redovisat kommer vi finnas kvar i kommunen och genomföra de planerade aktiviteterna. Vi kommer arbeta för en fortsättning och ett övertagande av arbetet inom kommunen till nästa läsår. Vi kommer också arbeta för ett elevinflytande när vi har strukturen på plats.

Som vi visar på i Ragunda kommun så kan man skapa en kulturplan för skolan med en relativt liten budget. Här ser vi samordningen från regionen i samverkan med kommunerna som ett steg för att nå alla kommuner med våra regionala verksamheter. Det finns många vinster med detta samarbete.

6. Diskussion

Vad kan en jämlik kulturtillgång i vårt län innebära?

En jämlik kulturtillgång innebär att varje barn – oavsett bostadsort, skolform, eller bakgrund – får likvärdig tillgång till kultur. Skolan är den arena där vi når alla barn och unga, det är den viktigaste arenan för det här arbetet. I ett län som Jämtland Härjedalen, med stora geografiska avstånd och olika förutsättningar mellan kommunerna, krävs både flexibilitet och tydlig struktur för att uppnå detta.

Enligt vår undersökning ser vi att målet i de kommuner där det finns en kulturplan (eller liknande) är att varje barn ska få ta del av minst en kulturupplevelse per årskurs. Ett regionalt mål för oss skulle därmed kunna vara att vi säkerställer detta för hela länet, minst en kulturupplevelse per elev och årskurs, i varierande konstformer. Detta ligger i linje med vad bland annat ASSITEJ och Sörmlandsmodellen samt scenkonsttjänst i andra regioner förespråkar, fast de uppmanar att varje barn ska få ta del av en scenkonstupplevelse per år. Det skulle vara mycket positivt om ASSITEJS förslag om en statligt finansierad modell som garanterar en scenkonstupplevelse per år blev verklighet. För att skapa ett hållbart arbete i länet är minst en kulturupplevelse per årskurs något att sträva efter. Detta kräver dock gemensamt ansvarstagande mellan kommun och region, samordning och framför allt en politisk vilja för att kunna säkerställa jämlik tillgång av kultur.

6.1 Regionens ansvar – samordning och långsiktighet

Regionens kulturplan lyfter behovet av strukturer och samordningsfunktioner för att stärka barn och ungas kulturdeltagande. I dag saknas en regional samordningsfunktion som dels samlar de regionala utbudet och som dels samlar kommuner kring barnkulturfrågor. De regionala kulturverksamheterna har under året tillsammans påbörjat ett arbete riktat mot barn och unga. Det har genomförts två dagar med fortbildning i kreativa lärmeter och utbud för samordnare, pedagoger och andra som jobbar med kultur till elever. Vi når inte alla kommuner med insatserna ännu, arbetet är fortfarande nytt och vi behöver arbeta in konceptet. Men vi är på god väg. Vi märker att det saknas mottagare, samordnare eller ansvariga funktioner på kommunal nivå i vissa kommuner, vilket försvårar arbetet att nå dessa kommuner. Det här är ett arbete som kan utvecklas vidare och spridas mer.

En motsättning som vi ser i dag är att det regionala uppdraget är att verka i alla kommuner i länet, men kommunernas skilda ekonomiska och organisatoriska förutsättningar påverkar vad som faktiskt blir möjligt. I en del kommuner vet vi inte vem vi ska ha kontakt med. Det behöver byggas hållbara relationer, långsiktiga samarbeten och ett gemensamt ansvar för jämlik kulturtillgång.

Exempel från Gävleborgs Kultimera-modell visar på möjligheten att regionala aktörer tillsammans "äger" uppdraget att erbjuda ett brett kulturutbud, framtaget i samverkan med kommunerna. Modellen erbjuder en regional samordningsfunktion, ett samlat utbud med alla kulturverksamheter och kanske det viktigaste att alla kommuner är med i modellen. Det kostar inget att vara med, men alla kommuner förväntas bidra med samverkan.

Den här typen av modell skiljer sig från modeller där enbart en aktör (exempelvis länsstyrelsen) ansvarar, så som sörmlandsmodellen eller liknande. En gemensamt förankrad modell kan främja fler konstformer och nå med ett bredare utbud till alla kommuner.

"I längre och större projekt när vi återkommit regelbundet med aktiviteter till en och samma plats/ort och helst med samma handledare har vi kunnat bygga upp verksamheter som har haft betydelse för ungdomarna och där

har även verksamheten vuxit med många besök. Just nu är risken att det blir ett duttande, med enstaka aktiviteter i länet utan att kunna bygga upp något varaktigt” (Citat från verksam inom regional kulturverksamhet).

Det finns en strävan från de regionala verksamheterna om att kunna arbeta mer fördjupat med relationer och dialoger med de olika kommunerna för att kunna stärka kontakten, och i nästa steg stärka förmedlingen av de olika erbjudandena om aktiviteter i hela länet. Det är av stor vikt att kunna samverka och bygga relationer utifrån kommunernas enskilda behov och önskemål, alla kommuner är olika med olika behov.

Ekonomiska medel är en stor utmaning för de regionala kulturverksamheterna och en förutsättning för att kunna arbeta med långsiktighet. Modellen Kultimera arbetar utifrån att svara upp mot detta och erbjuda en hållbar, jämlik kulturtillgång. De regionala kulturverksamheterna med de olika subventionerade utbuden i samverkan, kan tillsammans säkerställa kultur till fler barn och unga. Det är inte rimligt att alla verksamheter arbetar i stuprör för att nå alla kommuner varje år. En gemensam planering internt inom de regionala verksamheterna och tillsammans med kommunerna säkerställer att resurserna används optimalt och att insatserna når bäst där de behövs.

Piloten i Ragunda kommun är ett exempel på hur en regional samordningsfunktion kan se ut, en viktig lärdom är just samarbetet mellan kommunen, skolan och regionen. Vi trycker igen på att samverkan med skolan är viktig. I piloten har vi lärt känna kommunen, sett deras behov och matchat med regionala kulturverksamheter. Vi har tillsammans med skolan skapat en kulturplan för läsåret 25-26 och skräddarsytt aktiviteter efter våra kommunala och regionala förutsättningar.

6.2 Kommunernas ansvar – struktur och politisk förankring

I kommunerna varierar kulturtillgången starkt beroende på resurser, politiska prioriteringar, geografiska förhållanden och förekomsten av strukturer. Tillgången av kultur till barn och unga i länet är i dag inte jämlik. Det spelar stor roll vilken kommun eller till och med vilken skola eleven går i. Vi efterfrågar att det som i dag är ”erbjudanden” ska bli en rättighet – att kultur för barn ska gå från ”bör” till ”ska”, med beslut i kommunfullmäktige eller motsvarande där skolledning är delaktig samt att en budget garanterar långsiktig finansiering.

Ekonomi är i dessa tider ett stort hinder. Liten utspridd befolkning och långa avstånd medför höga resekostnader när vi förmedlar kultur i länet. Ekonomi gör att det saknas samordnande funktioner inom kommunerna och ofta faller kulturinsatserna mellan stolarna. Det gör att kulturen riskerar att förlora i konkurrens med andra områden, trots att skollagen, barnkonventionen och de nationella kulturpolitiska målen tydligt anger barns och ungas rätt till kultur. Kultur är ett område som lätt viftas bort och ses som något extra. Det är viktigt att det finns en samordnande funktion som är kommunövergripande och att det finns kulturombud som är mottagare på skolan. Kulturombuden är viktiga för förankringen av insatserna och för att ha dialog med eleverna för att ta fram relevanta kulturinslag.

Vi har i enkätsvar sett att kunskap om vad de regionala kulturverksamheterna har att erbjuda saknas i flera kommuner. Den regionala kulturverksamheten som når ut till flest skolor är Estrad norr, men även de andra kulturverksamheterna skulle kunna göra fler insatser i skolorna, om kommunerna kände till dem. Spridning av insatser skulle kunna ske med hjälp av en gemensam utbudskatalog och utbudsdagar. En regional samordningsfunktion kan samverka med kommunerna för att matcha behov och önskemål. En del i detta samarbete kan vara att ge stöd till att söka medel för Skapande skola, samt

att samordna träffar mellan kommuner för erfarenhetsutbyte, samverkan och annat som behövs. Kommunerna behöver aktivt ta ett beslut att vara en del av det här samarbetet.

Vi behöver även se över hur vi säkerställer kultur till elever i fristående skolor samt anpassad skola så att alla barn får tillgång till lämpliga kulturupplevelser. Kulturskolan kan också spela en viktig roll i en kommun där det finns program som hela klasser kan ta del av.

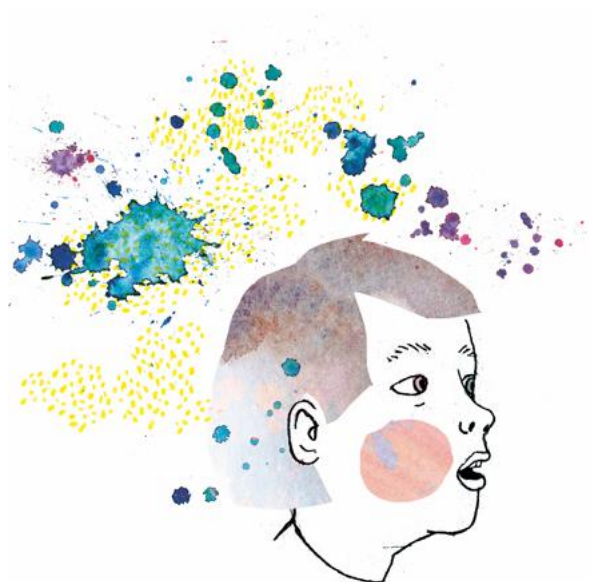
Vi ser vissa framgångsfaktorer. Där det finns politiska beslut, budget och samordningsfunktioner blir insatserna långvariga och vi säkerställer att alla barn får tillgång till kultur i skolan. Ett tydligt stöd för kultur från skolnämnd, skolförvaltning och rektorer är en viktig faktor för arbetet.

6.3 Barnrättsperspektivet – från målgrupp till rättighetsbärare

En jämlik kulturtillgång vilar på ett barnrättsperspektiv. Det innebär inte bara att barn ska få ta del av kultur, utan också att de ska ha inflytande över kulturutbudet, i enlighet med artikel 12 i barnkonventionen. I dag är det få kommuner som har fungerande strukturer för dialog med elever om kultur. Arbetet upplevs som resurskrävande och svårt att genomföra i praktiken, särskilt när det saknas tid, stödmaterial eller metoder.

Utan barns delaktighet riskerar kulturinsatserna att missa målet. Barn är inte passiva mottagare – de är rättighetsbärare vars röster ska höras och tas på allvar. I förlängningen innebär det också att skolor och pedagoger behöver bättre verktyg för att integrera estetiska uttryck och kreativa metoder i undervisningen, så att kultur inte ses som "extra", utan som en del av lärandet.

I bilaga 2 finns en konkret plan i hur man kan arbeta långsiktigt för att inkludera ett barnrättsperspektiv.

7. Slutsatser

7.1 Barnrättsperspektiv, uppdrag och handlingsplaner

För att säkerställa en jämlik tillgång till kultur för barn och unga behöver arbetet utgå från ett tydligt barnrättsperspektiv. Barnkonventionen, som sedan 2020 är svensk lag, slår fast att varje barn har rätt till kultur, information och fritid. I praktiken innebär detta att kommuner och regioner har ett gemensamt ansvar att erbjuda meningsfulla och tillgängliga kulturupplevelser för alla barn – oavsett bostadsort, bakgrund eller skolform.

Ett viktigt verktyg i det här arbetet är kommunala kulturgarantier med tillhörande handlingsplaner och budget där barnrättsperspektivet konkretiseras. Sådana planer bör innehålla mål, prioriteringar och tydliga strukturer för hur barn och unga ska ges tillgång till kultur. Det handlar inte bara om att skapa aktiviteter, utan om att systematisera arbetet så att det blir långsiktigt, jämlikt och förutsägbart. Varje kommun behöver utgå från sin egen kontext, men kan med fördel ha gemensamma riktlinjer kring samordning och politiskt stöd.

För att detta ska fungera i praktiken behöver regionens kulturverksamheter ges ett tydligt uppdrag att stödja kommunerna i detta arbete.

Förutsättningar för att uppnå en jämlik kulturtillgång i länet:

- **Kulturgarantier:** som är förankrade i skolan är avgörande. En kommunal budget, där man inte lutar sig enbart på Skapande skola.
- **Främjande funktioner:** kultursamordnare med fokus på barn och unga bör finnas både på regional och motsvarande på kommunal nivå för att fungera som länk mellan skola, kulturverksamheter och beslutsfattare.
- **Samordning:** gemensam planering mellan kommun och region där paketering av regionala erbjudanden sker gör att insatserna lättare integreras i skolans verksamhet.
- **Utbud:** de regionala kulturverksamheternas kulturinsatser ska vara tillgängliga och anpassade efter barns olika behov och nå hela regionen på ett jämlikt sätt.

Det finns argument mot nya handlingsplaner, såsom begränsade ekonomiska resurser eller kommunal autonomi. Men ett barnrättsperspektiv väger tyngre än organisatoriska hinder. När kultur ses som en rättighet – inte som en frivillig verksamhet – blir det också tydligt att strukturer och samverkan är avgörande för att kunna leva upp till lagen.

Sammanfattningsvis ska barnrättsperspektivet inte bara vara en princip – det är en praktisk utgångspunkt som bör genomsyra hela kulturområdet. Genom kommunala handlingsplaner och ett stärkt regionalt stöd kan vi skapa långsiktiga, likvärdiga och meningsfulla kulturmöten för alla barn och unga.

7.2 Modell för att säkerställa jämlik kulturtillgång till länets barn och unga

Regionala rekommendationer

- **Inrätta en regional samordningsfunktion för barnkultur**
Skapa en permanent struktur som samlar utbudet från de regionala kulturverksamheterna och koordinerar kontakten med kommunerna. Funktionen ska stödja samverkan, erfarenhetsutbyte, utbudskataloger och utbudsdagar. Där ska även samordning och stöd för ansökan till Skapande skola ingå.
- **Utveckla och erbjuda en gemensam kulturmodell för hela länet**
Inspireras av exempelvis Gävleborgs *Kultimera*-modell, där regionen och kommunerna gemensamt ansvarar för ett tillgängligt och jämlikt kulturutbud. Målet ska vara minst en kulturupplevelse per elev och årskurs, i varierande konstformer.
- **Stärk det långsiktiga arbetet med barnrättsperspektivet**
Ge de regionala kulturverksamheterna ett tydligt uppdrag att stötta kommunerna i att inkludera barnrättsperspektivet, bland annat genom att ta fram stödmaterial och metoder för barns delaktighet och inflytande i kulturutbudet.
- **Samverkan och förankring inom Kultur Z för att nå alla kommuner och beslutsfattare.**
- **Vidareutveckla nätverk** för att stärka samverkan mellan de verksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen.

Kommunala rekommendationer

- **Besluta om kommunala kulturgarantier för barn och unga**
Förankra kultur som en rättighet genom politiska beslut i kommunfullmäktige, med tillhörande handlingsplaner och budget, snarare än att förlita sig på tillfälliga projektmedel som Skapande skola.
- **Utse och finansiera kultursamordnare och kulturombud**
Tillsätt kommunala samordnare som fungerar som länk mellan skolan, kulturverksamheter och beslutsfattare. På skolnivå ska det finnas kulturombud som kan förankra insatser och fånga upp elevers önskemål.
- **Bygg strukturer för barnens inflytande och inkludering**
Skapa fungerande former för dialog med barn och unga om kulturutbudet. Detta inkluderar metoder för att fånga upp deras perspektiv samt integrera estetiska och kreativa uttryck i den ordinarie undervisningen.

7.3 Vägen framåt

För att uppnå en jämlik kulturtillgång för barn och unga i Jämtland Härjedalen krävs ett strategiskt och långsiktigt arbete – där både region och kommuner tar ett gemensamt ansvar. Det handlar inte bara om att erbjuda enstaka kulturupplevelser, utan om att bygga hållbara strukturer, förankra politiska beslut och säkerställa att kultur ses som en rättighet – inte som något frivilligt eller "extra".

Ett första steg är att inrätta en regional samordningsfunktion för barnkultur som kan samla och synliggöra utbudet, stötta kommunerna i deras arbete och möjliggöra samverkan över hela länet. Parallellt behöver kommunerna ta ansvar genom att införa kulturgarantier med tillhörande budget och handlingsplan, där kulturinsatserna för barn och unga ges långsiktiga förutsättningar.

Den fortsatta utvecklingen behöver också bygga på dialog och partnerskap – både mellan region och kommun, och mellan skola och kulturverksamhet. Modeller som *Kultimera* visar att det är möjligt att skapa gemensamma strukturer som fungerar även i ett län med stora geografiska avstånd.

Barnrättsperspektivet måste genomsyra allt detta arbete. Barn ska inte bara nås av kultur, de ska ges möjlighet att påverka och delta i utformningen av kulturutbudet. Det kräver metoder för elevinflytande, kreativa lärprocesser i skolan och stöd till pedagoger i att integrera estetiska uttryck i undervisningen.

Vägen framåt handlar alltså inte om fler projekt – utan om att bygga långsiktiga system. Det kräver politisk vilja, samordning, förankring och inte minst resurser. Med gemensam kraft och mod kan vi säkerställa att varje barn i Jämtland Härjedalen – oavsett bostadsort, skolform eller bakgrund – får likvärdig tillgång till meningsfull kultur.

Varje barn har rätt till en likvärdig chans att möta kultur, utöva kultur och påverka kulturlivet!

8. Källförteckning:

- ASSITEJ Rapport: Spelar mindre roll (2022) [[Spelar mindre roll? Rapport ASSITEJ Sverige](#)] Hämtad: 250516
- ASSITEJ Rapport: Kom scenkonst (2024) [[Mastermanus ZZ](#)] Hämtad: 250516
- Läroplan för grundskolan, LGR 22: <https://www.skolverket.se/publikationer?id=13074> Hämtad 250611
- [Konventionen om barnets rättigheter \(svenska\) - Regeringen.se](#) Hämtad 250611
- [KulturCrew | Riksteatern Jämtland/Härjedalen](#) Hämtad 250520
- [Mål för kultur - Regeringen.se](#) Hämtad 250530
- [Skapande skola - Kulturrådet](#) Hämtat 250521

Regionala samarbeten:

- [Jojjo – Kulturutbudskatalog för barn och unga i Västernorrland](#) Hämtad 250516
- [Kultimera – Sök i vårt gemensamma utbud för barn och unga i Gävleborg](#) Hämtad 250516
- [Sörmlandsmodellen | Scenkonst sörmland](#) Hämtad 250516
- [Avtal om scenkonst Regionteater väst.](#) Hämtad 250516
- [Länsteatrarna](#) Hämtad 250516

Region Jämtland Härjedalen Område kultur och bildning:

- [Kulturplanen - Kultur i Jämtland Härjedalen](#) Hämtad 250516
- [Verksamheter - Kultur i Jämtland Härjedalen](#) Hämtad 250516
- <https://kulturjamtlandharjedalen.se/om-oss.html> Hämtad 250516

Kommunala handlingsplaner:

- Strömsunds kommun [Handlingsplan för kultur i grundskolan 2020-2022](#) 250527
- Kultur och fritidsplan Härjedalen: [Microsoft Word - Försättsblad styrande dokument.docx](#) hämtad 250527
- Strategi för kultur, Östersunds kommun [Strategi för kultur](#) Hämtad 250602
- [Kulturgarantin - Luleå kommun](#) Hämtad 250612

Bilaga 1 Handlingsplan för kultur Ragunda kommun

Ragunda kommuns kulturplan för grundskolan läsåret 2025–2026

Kulturplanens bärande tanke är att alla skolbarn i kommunen ska få möjlighet att stärka sin inlärningsförmåga genom estetiska lärprocesser och vara garanterade olika typer av kulturinslag under sin skolgång. Aktiviteten ligger fast i respektive årskurs för att skapa kontinuitet i organisationen, men utökas/utvecklas när det är möjligt.

Aktiviteterna finansieras och planeras på olika sätt: Samordnare bokar och planerar övergripande i samråd med kulturgruppen som består av kulturombud och rektorer från skolan, kommunens ansvariga tjänsteperson och bibliotekschef. Skolombud planerar för genomförande på skolor. Vissa aktiviteter samordnas direkt via skolan och de olika verksamheterna. Kulturinsatserna finansieras under skolåret 2025–2026 av de olika regionala kulturverksamheterna bl.a. Riksteatern JH, Estrad norr, Filmpool, Jamti, Föreningsarkivet, den regionala biblioteksverksamheten, kommunen och till viss del av skolan.

Årets insats till lärare är en introduktion till föreningsarkivet och Jamtlis digitala program, för att lärare ska få kunskap om vad som finns och hur de kan använda detta i sin undervisning. (Erbjudes en eftermiddag eller under v 44).

Aktiviteter:

Särskild föreställning till anpassad skola.

Förskola 5 åringar – VT 26 Estrad Norr Rösträtt – Sång på förskolan – Kultur i Jämtland Härjedalen

Förskoleklass – Biblioteksbesök, bokskola. samordnas av biblioteket och skolan.

Årskurs 1 – Besök på den lokala hembygdsgården, samordnar själva.

Årskurs 2 – Drama, att få utöva själv.

Besök på lokal Geoparksplats.

Årskurs 3 – Stenåldern i samarbete med Jamtli som kommer på besök.

Årskurs 4 – Lokal konst, slöjdare eller författare.

Årskurs 5 – Filmpool: Filmskapande fiktion (Bekostas av Filmpool)

Besök på den lokala hembygdsgården.

Årskurs 6 – HT 25 Teaterbesök i Östersund Estrad Norr: De som kom över havet

Årskurs 7 – HT 25 Estrad Norr Dans Tendens – Kultur i Jämtland Härjedalen Hösten 25.

Besök på Geoparken vid Döda fallet.

Årskurs 8 – Biblioteket författarbesök inför novelltävling – skrivande, samordnas av biblioteket.

Årskurs 9 – Jamtli Beredskap höst 25 samordnas av skolan

Besök på den lokala hembygdsgården.

Bilaga 2 Barnrättsperspektiv i kommuner – från ord till handling

Barnkonventionen är svensk lag sedan 2020. Det innebär att barn har rätt till kultur, fritid och att få sina röster hörda (artikel 12 & 31). För att dessa rättigheter ska bli verklighet krävs att kommuner och regioner integrerar barnrättsperspektivet i styrning, planering och genomförande av kulturverksamhet.

Tre vägar framåt för att inkludera barnkonventionen i kommunen

1. Styrning – barnrätt i mål, budget och struktur

- Formulera tydliga mål i kulturplanen och andra styrdokument, med utgångspunkt i barnkonventionen och inför barnkonsekvensanalyser i beslut som rör barn och unga.
- Prioritera kultur för barn och unga i budget – det får inte bara bli fina ord.
- Utbilda personal i hur man inkluderar barn i planering och utvärdering.

2. Relevans – kultur som speglar barns verklighet

- Samarbeta med professionella kulturutövare med erfarenhet av barn och unga.
- Utbudet ska vara åldersanpassat, inkluderande och meningsfullt – det ska spegla barns språk, identiteter och livssituationer.
- Kombinera kultur med andra aktiviteter – t.ex. via idrottsföreningar eller civilsamhälle – för att nå fler.

3. Delaktighet – barn och unga som medskapare

- Skapa barnpaneler, ungdomsråd eller klassråd kopplade till kulturförvaltning, skolor eller bibliotek.
- Använd enkäter, workshops och digitala kanaler för att samla in barns åsikter.
- Låt unga utforma sina egna kulturprojekt – festivaler, konstväggar eller workshops – som får påverka verkliga beslut.

Barn ska inte bara ta del av kultur – de ska ha inflytande över den. När deras röster tas på allvar stärker vi inte bara demokratin, utan också kvaliteten och relevansen i våra kulturverksamheter.